

SAKSBEHANDLER
Kaare Stang

Juridisk seksjon

VÅR DATO
07.11.2024

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
24/03875-2

DERES REF.

DERES DATO
23.08.2024

Moseng Poulsen Arkitektur AS
Odins gate 32
0260 OSLO

**Gråbrødreveien 10 A, Ekely, gnr./bnr. 29/37, Oslo kommune -
Søknad om dispensasjon til utvidelse av boligdel og utvidelse av
atelier i fredet område, kulturminneloven § 19 tredje ledd –
Avgjørelse i klagesak, klage på Byantikvarens vedtak**

Vi viser til brev av 23. august 2024 med klage på Byantikvarens vedtak av 5. juli 2024.

Klagen gjelder del av vedtaket som gjelder avslag på søknad om utvidelse av atelier i Gråbrødreveien 10a. Søknad om boligutvidelse mot sør er innvilget av Byantikvaren.

Søknaden om dispensasjon fra kulturminneloven § 19 tredje ledd, datert 8. mars 2024 omfattet søknad om utvidelse av atelier med tilbygg til gavlfasade mot sør/vest, og søknad om utvidelse av tilbygg i første etasje mot sør/øst med samme vindus-utforming, veggkledning og takform som eksisterende del av fasade.

Området rundt Edvard Munchs vinteratelier er fredet i Riksantikvarens vedtak av 19. februar 1997, med hjemmel i kulturminneloven § 19 første ledd.

Etter ny vurdering av saken har Riksantikvaren ikke funnet grunnlag for å omgjøre Byantikvarens vedtak. Byantikvarens vedtak av 5. juli 2024 opprettholdes. Klagen tas ikke til følge.

Klagerett

Gråbrødreveien 10a eies av billedkunstner Gerd Tinglum (heretter kalt "klager"), som er direkte berørt part. Klagen er fremmet av ansvarlig søker for de to omsøkte tiltakene, sivilarkitekt Siri Moseng, Moseng Poulsen arkitektur AS. Klager representerer eieren og har dermed klagerett etter forvaltningsloven § 28 første ledd. Klagen er fremmet i rett tid, og tas til behandling.

Byantikvarens vedtak

I påklaget vedtak fra Byantikvaren av 5. juli 2024 er vedtaket todelt, det gis som nevnt tillatelse til ett av omsøkte tiltak og avslag på det andre:

"Byantikvaren gir dispensasjon fra områdefredningen på Ekely til å gjennomføre følgende tiltak på i Gråbrødreveien 10 A, 29/37, i Oslo kommune:

Utvidelse av eksisterende tilbygg i 1.etg. med 2,35 meter i bredden mot sør i hele tilbyggets dybde på 3,6 meter.

Byantikvaren gir avslag på søknad om dispensasjon fra områdefredningen på Ekely til å gjennomføre følgende tiltak på i Gråbrødreveien 10 A, 29/37, i Oslo kommune:

Utvidelse av atelieret mot sørvest med 3 meter i bredden i hele bygningens lengde på 9,75 meter".

Klagens momenter

Klager fremfører i hovedsak disse anførselene:

Behov for større atelier

Klagers begrunnelse for denne del av omsøkte tiltak er grunnlagt ut fra behov for større atelier. Beboerens kunstneriske praksis er i dag noe begrenset av størrelsen på dagens atelier. Klager skriver i brev av 23. august 2024 (side 1):

"Dispensasjon for utvidelse av boligen vil løse problematikk knyttet til boenheten, men ikke det prekære behovet for et større og mer tilrettelagt atelier. Avslaget på dispensasjonen for utvidelsen av atelieret vil medføre at atelieret forblir uegnet til kunstnerens virksomhet. Det mest sentrale behovet – bedre arbeidssituasjon – vil derfor ikke løses".

Endret atelier- og boligbehov over tid

Kunstnerisk aktivitet og ulike arbeidsprosesser, og krav og til bolig har endret seg over sytti år siden Ekely kunstnerkoloni ble oppført. Klager skriver om dette (klagebrev s. 4): "Atelierene som ble bygget i 1952 er på ca. 30 m², og gir store begrensninger for den kunstneriske virksomheten som skal foregå der. En uttalt intensjon ved fredningen er å opprettholde det miljøet som utgjør kunstnerkolonien, hvorav en levende atelier-virksomhet er av stor betydning. Dersom man ønsker et miljø hvor atelierene fortsatt skal benyttes til den bruken de var tiltenkt, bør atelierene kunne tilpasses endrede behov. For tiltakshaveren i Gråbrødreveien 10A innebærer utvidelse av atelieret muligheten for å fortsatt kunne benytte atelieret til sin tiltenkte bruk".

"Tiltaket vil ikke tilføre området en ny og annen karakter"

Klager uttrykker dette slik i klagebrevet (side 2):

"Tilbygget det søkes om – en forlengelse på 3 meter - utføres identisk som dagens bygning med tanke på arkitektonisk uttrykk (takform, kledning, vindusinndeling osv).

Vi vil hevde at dette er et lavmælt tiltak som ikke vil tilføre området en ny og annen karakter enn slik det er i dag. Den eksisterende bygningskroppens volum vil øke med 3 meter, men målt i avstand fra Munchs atelier vil avstanden kun reduseres med litt i overkant av 1,3 meter. Tilbygget opptar skråningen inn mot gavlen, som består av buskas og ugress. Det er ingen trær eller vesentlig vegetasjon i denne skråningen som vil gå tapt ved en slik utvidelse. Tilbygget vil derfor ikke endre grøntpreget / vegetasjonen i dette landskapet. Derimot er hagene i Gråbrødreveien 10 frodige og med tett vegetasjon, noe som gjør at det foreslåtte tiltaket vil ligge skjult bak vegetasjon sett fra St. Georgs vei / svingen Gråbrødreveien".

Fredningsvedtakets innhold

I fredningsvedtaket for Ekely er kulturminneverdier knyttet til to elementer: Edvard Munchs liv og kunstneriske virke på eiendommen, og kunstnerkolonien som ble oppført på eiendommen etter Munchs død. Edvard Munchs bolig i sveitserstil ble revet i 1960. Hans vinteratelier og nær-omgivelsene rundt atelieret er i dag de eneste bevarte hoveddeler etter kunstnerens opphold på Ekely fra 1916 til 1944, og er derfor en svært sentral del av fredningsvedtaket.

Formålet med fredning av området rundt Munchs atelier med omkringliggende landskap, samt kunstnerkolonien, er å «bevare og sikre anleggets virkning i miljøet slik det framstår med en kombinasjon av frodig vegetasjon med store trær, beplantning, bygninger, veier og stier», basert på situasjonen på fredningstidspunktet i 1997.

I fredningsvedtakets formål heter det blant annet:

"Formålet med fredningen av atelieret og hageanlegget er å bevare et arkitektonisk og kulturhistorisk verdifullt anlegg som har sterk tilknytning til Edvard Munchs liv".

I bestemmelsene for fredningsområdet rundt atelieret gjelder følgende:

" - Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre områdets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Dette gjelder alle former for ny bebyggelse, anlegg og utvidelse av veier, parkeringsplasser eller stier, endring av beplantning, belysning eller belegg, bakkeplanering, masseuttak, utfylling og andre landskapsinngrep. - Fjerning av store trær er ikke tillatt".

Riksantikvarens vurdering

Eiendommen Ekely med Edvard Munchs atelier fra 1929, tegnet av arkitekt Henrik Bull, er et viktig kulturminne i nasjonal og internasjonal sammenheng. Bygninger, landskap og de nære omgivelser på eiendommen ble hyppig brukt av Edvard Munch som motivkrets, og inngikk i flere kjente verk. Munch malte også Ekely-landskapets syklus under vår, sommer, høst og vinter i egne bilder.

Ved kulturminnemyndighetenes dispensasjonspraksis er det avgjørende at nye omsøkte tiltak i fredningsområdet ikke må redusere verdier knyttet til dette viktige kulturminnet.

Riksantikvaren skal i en klageomgang prøve om Byantikvarens vedtak er basert på riktig bruk av dispensasjonsbestemmelse og om saksbehandlingen er korrekt. Riksantikvaren kan i klagerunder prøve alle sider av saken, jf. forvaltningsloven § 34 andre ledd.

1) Vurdering av omsøkt tiltak, påbygg, boligdel mot sør

Riksantikvaren har ikke innvendinger mot at det gis dispensasjon til utvidelse av eksisterende tilbygg i første etasje med 2,35 meter i bredden mot sør (nærmere bestemt sør-øst) i hele tilbyggets dybde på 3,6 meter.

Vi er enig i Byantikvarens vurdering om at dette tiltaket ikke vil utgjøre et vesentlig inngrep i det fredete området, i henhold til kulturminneloven § 19 tredje ledd. Det foreligger i tillegg særlig tilfelle til å gi dispensasjon til dette tiltaket ut fra boligbehov og tilpasning til eierens fremtidige behov for livsløpsstandard i boligen. Begge vilkår for å gi dispensasjon er dermed her oppfylt.

2) Vurdering av omsøkt tiltak, utvidelse av lengderetning i retning sør/vest

Den omsøkte påklagete del av to tiltak, gjelder avslag på utvidelse av atelier i sørvestlig retning. Dette ville innebære at man forlenger bygningens to etasjer i gjeldende bredde på 9,75 meter med tre meter lengde. En slik utvidelse av huset vil i hovedsak være i strid med- og kreve dispensasjon fra to punkt i fredningsvedtakets bestemmelser; ny bebyggelse og landskapsinngrep.

Vurdering, endring av lengderetning – lovens begrep "vesentlig inngrep"

De lange rekkehusene i Gråbrødreveien 10 og 12 ligger parallelt og primært øst (sør/øst) for vinter-atelieret. Edvard Munchs atelier er særlig eksponert mot sør, hvor bygningen ligger øverst i den fredete hagen og er godt synlig nedenfra i det fallende terrenget.

Klager skriver om det omsøkte tilbygget med forlengelse på 3 meter at dette er et "lav-målt tiltak som ikke vil tilføre området en ny og annen karakter enn slik det er i dag". Klager viser til at den eksisterende bygningskroppens volum vil øke med 3 meter, og målt i avstand fra Munchs atelier vil avstanden på 3 meter reduseres med i overkant av 1,3 meter. Klager skriver videre om dette: "Tilbygget opptar skråningen inn mot gavlen, som består av buskas og ugress. Det er ingen trær eller vesentlig vegetasjon i denne skråningen som vil gå tapt ved en slik utvidelse. Tilbygget vil derfor ikke endre grøntpreget / vegetasjonen i dette landskapet. Derimot er hagene i Gråbrødreveien 10 frodige og med tett vegetasjon, noe som gjør at det foreslåtte tiltaket vil ligge skjult bak vegetasjon sett fra St.Georgs vei / svingen Gråbrødreveien".

Riksantikvaren er ikke enig i klagers vurdering. Klagers boligeiendom Gråbrødreveien 10a ligger nærmest Munchs atelier, hvor avstanden mellom bygningene allerede er ganske begrenset. Det er i dag i minimum cirka 16,9 meter fra Munchs atelier til eksisterende bygning i Gråbrødreveien 10a, avstanden varierer noe avhengig av fra hvilket målepunkt man velger på de to bygningene.

Omsøkt tiltak vil innebære at eksisterende bygningskropp med bredde på 9,75 meter i praksis forlenges med tre meter mot sør/vest og reduserer siktkorridoren mellom huset og Edvard Munchs atelier. Dette ville innebære at landskapsrommet rundt det fredete atelieret ville ha blitt redusert i svært synlig grad. At vegetasjon eventuelt ville skjule noe av ny virkning i landskapsrommet i sommerhalvåret kan ikke tillegges vekt, ettersom virkningen av en slik bygningsmessig forlengelse vil være svært synlig i vinterhalvåret når trær og busker har mistet blader.

Omsøkt tiltak er ikke forenlig med kravet om å sikre anleggets virkning i miljøet, jf. ordlyden i områdefredningens formål. Tiltaket er i vesentlig grad egnet til å «endre områdets karakter» jf. fredningsbestemmelsen i punkt 4.01. Det motvirker dermed formålet «å bevare og sikre anleggets virkning i miljøet slik det framstår med en kombinasjon av frodig vegetasjon med store trær, beplantning, bygninger, veier og stier.»

Riksantikvaren fastslo tydelig i vår klageavgjørelse i forrige søknadsrunde fra samme eier/klager at utvidelse av Gråbrødreveien 10a mot sør/vest ikke kan tillates.

I vår forrige klageavgjørelse, datert 8. mai 2018 heter det om dette:

"Riksantikvaren deler Byantikvarens vurdering i at det ville være svært uheldig om grønt området like i nærheten av Munchs atelier ble ytterligere bebygget, og at området derigjennom ville få endret sin karakter ytterligere sammenlignet med hvordan området fremsto i Edvard Munchs egen tid. Riksantikvaren er som nevnt også enig med Byantikvaren i at bygget ville påvirke det åpne og frie landskapsrommet ved Munchs atelier.

På denne bakgrunn er det heller ikke aktuelt å akseptere en redusert utbygging i lengderetning, slik klager også ønsker vurdert i klagerunden".

Riksantikvaren opprettholder at det nye omsøkte tiltak også vil innebære et vesentlig inngrep i.h.t. kulturminneloven § 19 tredje ledd.

Vurdering, endring av lengderetning – lovens begrep "særlig tilfelle"

Riksantikvaren er enig med klager i at det her i utgangspunktet ville foreligge et særlig tilfelle for eventuell utvidelse, knyttet til klagerens kunstneriske praksis. Vi ser at kunstnerens yrkespraksis innebærer behov for å arbeide i et større romareal. Men at det

foreligger "særlige tilfelle" er bare ett av to avgjørende vilkår som må være oppfylt i kulturminneloven § 19 tredje ledd.

For at tiltaket skulle godkjennes, må begge vilkår i kulturminneloven § 19 tredje ledd kumulativt være oppfylt. Tiltaket kan uansett ikke innebære et vesentlig inngrep. Dersom det foreligger særlig tilfelle, vil dette hensynet uansett måtte vike til dersom det også samtidig foreligger et vesentlig inngrep. At tiltaket ikke må utgjøre et vesentlig inngrep er i lovens forstand hovedhensynet som først må være oppfylt, dernest må det foreligge særlig tilfelle til å gi dispensasjon.

Som nevnt, er ikke det andre vilkåret for dispensasjon oppfylt, ettersom vi her vurderer at omsøkt tiltak når det gjelder utvidelse med tre meter i sørvestlig lengderetning vil innebære et vesentlig inngrep.

Konklusjon

Etter ny vurdering av saken i tråd med klagers anførsler, har Riksantikvaren ikke funnet grunnlag for å omgjøre Byantikvarens vedtak av 5. juli 2024.

Ikke-tillatt del av omsøkte tiltak – tiltak nr 1

Dette innebærer at i.h.t. kulturminneloven § 19 andre ledd og fredningsvedtaket er følgende del av omsøkte tiltak ikke tillatt: Utvidelse av atelier mot sørvest 3 meter i bredden, to etasjer i hoved-bygningens lengde.

Tillatt del av omsøkte tiltak – tiltak nr 2

Dette innebærer at i.h.t. kulturminneloven § 19 andre ledd og fredningsvedtaket er følgende del av omsøkte tiltak tillatt: Utvidelse av eksisterende tilbygg i 1.etg. med 2,35 meter i bredden mot sør i hele tilbyggets dybde på 3,6 meter. Vindusutforming og andre elementer i fasadene må være i tråd med viste tegninger, og være som eksisterende vinduer og andre elementer i øvrige deler av fasadene.

Denne avgjørelse er endelig og kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd.

For tiltak nr 2 tas forbehold om at Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune også evt. vil godkjenne tiltaket og gi rammetillatelse etter plan- og bygningslovens bestemmelser.

Hilsen

Anne-Judith Munthe-Kaas
avdelingsdirektør, Juridisk seksjon

Kaare Stang
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til: Byantikvaren - Oslo, Postboks 2094 Grünerløkka, 0505 OSLO/ Oslo
kommune - Plan- og bygningsetaten, Boks 364 Sentrum, 0102 OSLO/ Ekely Borettslag,
C/o Obos Hammersborg Torg 1 , 0179 OSLO